

Hof van Justitie EG, 23 november 1989, Parfümeriefabrik 4711

RECLAMERECHT - COSMETICA

Cosmeticarichtlijn: volledige harmonisatie ingrediëntenvermelding

Dat artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768 zich ertegen verzet, dat een nationale regeling de vermelding verlangt van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de naam van onder de richtlijn vallende cosmetische producten worden genoemd.

Volgens artikel 7, lid 1, van de richtlijn is het in de Lid-Staten verder niet toegestaan, het in de handel brengen van cosmetische producten die beantwoorden aan de voorschriften van de richtlijn, te weigeren, te verbieden of te beperken: ingevolge lid 2 is de enige uitzondering daarop, dat de Lid-Staten kunnen eisen, dat bepaalde vermeldingen als bedoeld in artikel 6, lid 1, in hun landstaal zijn gesteld.

De lijst van die vermeldingen is derhalve uitputtend; een Lid-Staat mag dus niet de vermelding verlangen van in de richtlijn niet uitdrukkelijk genoemde kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de in de opmaak van de cosmetische producten genoemde stoffen.

Een dergelijke eis zou immers de intracommunautaire handel belemmeren doordat de verpakking van in bepaalde Lid-Staten rechtmatig in de handel gebrachte producten zou moeten worden gewijzigd. Een in een van die Lid-Staten gevestigde groothandelaar zou bij de uitvoer van cosmetische producten naar een andere Lid-Staat zelfs moeilijkheden kunnen ondervinden wanneer die Lid-Staat de betrokken vermelding verlangt, maar de fabrikant weigert aan de groothandelaar de nodige informatie te verschaffen.

Ook uit artikel 6, lid 2, van de richtlijn, volgens hetwelk de Lid-Staten alle nodige maatregelen treffen om te waarborgen dat bij het etiketteren en ten verkoop aanbieden de tekst, de benamingen, merken en afbeeldingen en andere tekens niet worden gebruikt om aan de cosmetische producten kenmerken toe te schrijven die deze niet bezitten, volgt niet dat de Lid-Staten de vermelding van in de richtlijn niet genoemde gegevens op de etikettering of verpakking van die producten kunnen verlangen.

Voorts kan de aan artikel 6, lid 2, van de richtlijn ten grondslag liggende consumentenbescherming met minder grote beperkingen van de intracommunautaire handel worden bereikt. Een vergelijking van de desbetreffende nationale bepalingen laat zien, dat in enkele Lid-Staten een algeheel verbod geldt op vermeldingen die tot misleiding van de consument kunnen leiden.

Niet is aangetoond, dat een dergelijk algemeen verbod voor dat doel ontoereikend is.

Mitsdien moet de eerste vraag aldus worden beantwoord, dat artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768 zich ertegen verzet, dat een nationale regeling de vermelding verlangt van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de naam van onder de richtlijn vallende cosmetische producten worden genoemd.

Verplichte vermelding nationale onderneming niet toegestaan

in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde cosmetische producten de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld

Deze vraag strekt in wezen ertoe, te vernemen of artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn een Lid-Staat verbiedt, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant geproduceerde cosmetische producten, de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld.

Uit de bewoordingen van artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn blijkt duidelijk, dat enkel wordt geëist de vermelding van de fabrikant van het cosmetische product of van de persoon die voor het in de handel brengen verantwoordelijk is, voor zover een van beiden in de Gemeenschap is gevestigd.

Het is een Lid-Staat derhalve niet toegestaan, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde producten, de in die Lid-Staat gevestigde groothandelaar die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld.

Daarbij is niet van belang, dat de Lid-Staat enkel verlangt dat de naam van de groothandelaar na de invoer maar vóór de verkoop aan de consument op de buitenste verpakking wordt aangebracht, zodat de verpakking niet hoeft te worden geopend.

Ook een dergelijke verplichting bemoeilijkt de afzet van de producten en vormt daardoor een handelsbelemmering die de richtlijn beoogt weg te nemen.

Mitsdien moet op de tweede vraag worden geantwoord, dat artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn een Lid-Staat verbiedt, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde cosmetische producten de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld.

Aangezien de richtlijn een volledige harmonisering van de nationale bepalingen inzake verpakking en etikettering van cosmetische producten tot stand heeft gebracht, hoeft niet te worden geantwoord op de

door de verwijzende rechter gestelde vraag over de uitlegging van artikel 30 EEG-Verdrag .

Vindplaatsen: curia.europa.eu; Jurispr. blz. 3891

Hof van Justitie EG, 23 november 1989

(C. N. Kakouris, F. A. Schockweiler, T. Koopmans, G. F. Mancini en T. F. O' Higgins)

In zaak C-150/88,

betreffende een verzoek aan het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag van het Landgericht Koeln, in het aldaar aanhangig geding tussen

Parfmanditgesellschaft in Firma Eau de Cologne & Parfümerie-Fabrik Glockengasse Nr. 4711, te Koeln, en

Provide SRL, te Brembate Sopra,

om een prejudiciële beslissing over de uitlegging van richtlijn 76/768 van de Raad van 27 juli 1976 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake cosmetische producten (PB 1976, L 262, blz. 169),

wijst

HET HOF VAN JUSTITIE (Zesde kamer), samengesteld als volgt : C. N. Kakouris, kamerpresident, F. A. Schockweiler, T. Koopmans, G. F. Mancini en T. F. O' Higgins, rechters, advocaat-generaal : M. Darmon

griffier : J.-G. Giraud

gelet op de schriftelijke opmerkingen ingediend door :

- verzoekster in het hoofdgeding, vertegenwoordigd door E. Ph. Krings, advocaat,

- verweerster in het hoofdgeding, bij de mondelinge behandeling vertegenwoordigd door C. Eidam, advocaat,

- het Koninkrijk Spanje, bij de mondelinge behandeling vertegenwoordigd door R. Silva de Lapuerta, als gemachtigde,

- de Italiaanse Republiek, vertegenwoordigd door I. M. Braguglia, avvocato dello stato,

- de Commissie van de Europese Gemeenschappen, vertegenwoordigd door J. Sack, lid van haar juridische dienst, als gemachtigde,

gezien het rapport ter terechtzitting en ten gevolge op de mondelinge behandeling op 27 juni 1989,

gehoord de [conclusie van de advocaat-generaal](#) ter terechtzitting van 13 juli 1989,

het navolgende

Arrest

1 Bij beschikking van 4 mei 1988, ingekomen ten Hove op 26 mei daaraanvolgend, heeft het Landgericht Koeln krachtens artikel 177 EEG-Verdrag twee prejudiciële vragen gesteld over de uitlegging van richtlijn 76/768 van de Raad van 27 juli 1976 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake cosmetische producten (PB 1976, L 262, blz. 169), om de verenigbaarheid met het gemeenschapsrecht te kunnen beoordelen van de ter uitvoering van die richtlijn vastgestelde Italiaanse regeling .

2 Deze vragen zijn gerezen in een geschil tussen de Duitse Kommanditgesellschaft in Firma Eau de Cologne & Parfümerie-Fabrik Glockengasse Nr. 4711 (

hierna : verzoekster) en de Italiaanse firma Provide SRL (hierna : verweerster) over de uitvoering van een overeenkomst inzake de verkoop van cosmetische producten .

3 Volgens artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn treffen de Lid-Staten alle nodige maatregelen opdat cosmetische producten slechts in de handel kunnen worden gebracht indien op de verpakking, de recipiënt of het etiket ervan inzonderheid de naam of de handelsnaam en het adres of de maatschappelijke zetel van de in de Gemeenschap gevestigde fabrikant of persoon die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen van het cosmetische produkt, zijn vermeld . Ingevolge artikel 6, lid 2, treffen de Lid-Staten voorts alle nodige maatregelen om te waarborgen dat bij het etiketteren en het ten verkoop aanbieden van en het maken van reclame voor cosmetische producten de tekst, de benamingen, merken en afbeeldingen of andere al dan niet figuratieve tekens niet worden gebruikt om aan deze producten kenmerken toe te schrijven die deze niet bezitten .

4 Artikel 8, lid 1, sub a, van de Italiaanse wet nr. 713 van 11 oktober 1986 vastgesteld ter uitvoering van artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn, zoals uitgelegd bij ministeriële circulaire, schrijft voor dat de Italiaanse fabrikant of de persoon die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen van de cosmetische producten in Italië, moet worden vermeld . Voor de producten waarop reeds een in een andere Lid-Staat gevestigde fabrikant of voor het in de handel brengen verantwoordelijke persoon is vermeld, volstaat het dat de Italiaanse onderneming die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen in Italië, na de invoer maar vóór de verkoop aan de consument op de buitenste verpakking wordt vermeld . Artikel 8, lid 1, sub d, van deze wet, waarbij artikel 6, lid 2, van de richtlijn ten uitvoer wordt gelegd, eist verder de vermelding van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de naam van het produkt worden genoemd .

5 Verweerster bestelde bij verzoekster een cosmetisch produkt, Vitamol genaamd, op de verpakking en de bijsluiter waarvan de naam van de in dat produkt aanwezige vitamines, met name D-Panthenol, was vermeld . Verzoekster garandeerde onder meer, dat de producten in overeenstemming waren met het geldende recht en in Italië in het verkeer mochten worden gebracht .

6 Later weigerde verweerster afneming van de producten op grond dat deze niet in overeenstemming waren met de overeenkomst . Zij zouden in Italië niet in de handel mogen worden gebracht, daar zij in strijd met de genoemde Italiaanse bepalingen noch de Italiaanse importeur noch de hoeveelheid in het produkt aanwezige vitamines vermeldden, ofschoon deze uitdrukkelijk op de verpakking werden genoemd .

7 Voor het Landgericht Koeln, dat volgens de overeenkomst bevoegd was, vorderde verzoekster uitvoering van de koopovereenkomst, stellende dat de aangeboden producten volledig in overeenstemming waren met de richtlijn en dus in alle Lid-Staten in de handel mochten worden gebracht .

8 Volgens het Landgericht Koeln is de Italiaanse regeling in strijd met de betrokken bepalingen van de richtlijn. Met name de verplichting om de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen te vermelden, vormt een weliswaar te overwegen maar mogelijkterwijls te ver gaande en qua doeltreffendheid twijfelachtige invulling van het door artikel 6, lid 2, van de richtlijn beoogde doel, namelijk de consument tegen misleiding te beschermen.

9 Het Landgericht heeft de behandeling van de zaak geschorst en het Hof krachtens artikel 177 EEG-Verdrag verzocht om een prejudiciële beslissing over de navolgende vragen:

"1) Is artikel 8, lid 1, sub d, van de Italiaanse wet nr. 713 van 11 oktober 1986 verenigbaar met artikel 6, lid 2, van de richtlijn van de Raad van 27 juli 1976 (PB 1976, L 262, blz. 169) en met artikel 30 EEG-Verdrag, voor zover daarbij de vermelding wordt verlangd van 'de kwalitatieve en de kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen' die op de verpakking, in de reclame of in de naam van het produkt worden genoemd?

2) Is artikel 8, lid 1, sub a, van de Italiaanse wet nr. 713, zoals uitgelegd in paragraaf 3 van de circulaire van de Italiaanse minister van Volksgezondheid van 2 februari 1987, verenigbaar met artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn van de Raad van 27 juli 1976 (PB 1976, L 262, blz. 169) en met artikel 30 EEG-Verdrag, voor zover ook bij in Italië ingevoerde produkten van een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant 'de vermelding van het Italiaanse bedrijf dat verantwoordelijk is voor het in de handel brengen' op de verpakking, de recipiënt of het etiket moet worden aangegeven?"

10 Voor een nadere uiteenzetting van het rechtskader, de feiten van de zaak, het procesverloop en de bij het Hof ingediende opmerkingen wordt verwezen naar het rapport ter terechtzitting. Deze elementen van het dossier worden hierna slechts weergegeven voor zover dat noodzakelijk is voor de redenering van het Hof.

De bevoegdheid van het Hof

11 De regering van de Italiaanse Republiek betoogt, dat de prejudiciële vragen zijn gesteld in een geschil tussen particulieren dat mogelijk geconstrueerd is, en dat zij erop neerkomen de rechter van een Lid-Staat te laten oordelen over de verenigbaarheid van het recht van een andere Lid-Staat met het gemeenschapsrecht. Gezien het arrest van het Hof van 16 december 1981 (zaak 244/80, Foglia, Jurispr. 1981, blz. 3045) rijst de vraag, of de prejudiciële procedure hier wel correct is gebruikt. Bovendien is het Hof in het kader van de procedure van artikel 177 niet bevoegd uitspraak te doen over de verenigbaarheid van nationaal recht met het gemeenschapsrecht.

12 Die opvatting kan niet worden gevolgd. De stukken bieden geen enkele ruimte voor twijfel aan de echtheid van het geschil in het hoofdgeding en derhalve evenmin voor twijfel omtrent het juiste gebruik van de prejudiciële procedure. Volgens vaste rechtspraak (zie in het bijzonder het arrest van 9 oktober 1984, gevoegde zaken 91 en 127/83, Heineken, Jurispr. 1984, blz. 3435)

kan het Hof in antwoord op vragen die erop zijn gericht de verwijzende rechter in staat te stellen de verenigbaarheid van het nationale recht met het gemeenschapsrecht te beoordelen, die rechter de uitleggingsgegevens verschaffen die hem in staat zullen stellen de voor hem opgeworpen rechtsvraag op te lossen. Hetzelfde geldt wanneer het erom gaat te oordelen of het recht van een andere Lid-Staat dan die waartoe de verwijzende rechter behoort, in overeenstemming is met het gemeenschapsrecht.

De eerste vraag

13 De eerste vraag is in wezen erop gericht te vernemen, of artikel 6, lid 2, van de richtlijn ertegen verzet, dat een nationale regeling de vermelding verlangt van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de op de verpakking, in de reclame of in de naam van cosmetische produkten genoemde stoffen.

14 Volgens de considerans van de richtlijn "is het noodzakelijk op communautair vlak regels vast te stellen die voor de samenstelling, de etikettering en de verpakking van cosmetische produkten in acht moeten worden genomen". De richtlijn beoogt derhalve de opheffing van de verschillen tussen de nationale rechtsorden die de ondernemingen in de Gemeenschap ertoe verplichten, hun productie te differentiëren naar gelang van de Lid-Staat waarvoor deze is bestemd, en daardoor de handel in die produkten nadelig beïnvloeden.

15 Daartoe wordt in artikel 6, lid 1, van de richtlijn een opsomming gegeven van de gegevens die op de verpakking, de recipiënt of het etiket van cosmetische produkten moeten worden vermeld. Van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de op de verpakking vermelde stoffen wordt daarbij geen gewag gemaakt.

16 Volgens artikel 7, lid 1, van de richtlijn is het in de Lid-Staten verder niet toegestaan, het in de handel brengen van cosmetische produkten die beantwoorden aan de voorschriften van de richtlijn, te weigeren, te verbieden of te beperken: ingevolge lid 2 is de enige uitzondering daarop, dat de Lid-Staten kunnen eisen, dat bepaalde vermeldingen als bedoeld in artikel 6, lid 1, in hun landstaal zijn gesteld.

17 De lijst van die vermeldingen is derhalve uitputtend; een Lid-Staat mag dus niet de vermelding verlangen van in de richtlijn niet uitdrukkelijk genoemde kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de in de opmaak van de cosmetische produkten genoemde stoffen.

18 Een dergelijke eis zou immers de intracommunautaire handel belemmeren doordat de verpakking van in bepaalde Lid-Staten rechtmatig in de handel gebrachte produkten zou moeten worden gewijzigd. Een in een van die Lid-Staten gevestigde groothandelaar zou bij de uitvoer van cosmetische produkten naar een andere Lid-Staat zelfs moeilijkheden kunnen ondervinden wanneer die Lid-Staat de betrokken vermelding verlangt, maar de fabrikant weigert aan de groothandelaar de nodige informatie te verschaffen.

19 Ook uit artikel 6, lid 2, van de richtlijn, volgens hetwelk de Lid-Staten alle nodige maatregelen treffen

om te waarborgen dat bij het etiketteren en ten verkoop aanbieden de tekst, de benamingen, merken en afbeeldingen en andere tekens niet worden gebruikt om aan de cosmetische producten kenmerken toe te schrijven die deze niet bezitten, volgt niet dat de Lid-Staten de vermelding van in de richtlijn niet genoemde gegevens op de etikettering of verpakking van die producten kunnen verlangen .

20 Voorts kan de aan artikel 6, lid 2, van de richtlijn ten grondslag liggende consumentenbescherming met minder grote beperkingen van de intracommunautaire handel worden bereikt . Een vergelijking van de desbetreffende nationale bepalingen laat zien, dat in enkele Lid-Staten een algeheel verbod geldt op vermeldingen die tot misleiding van de consument kunnen leiden . Niet is aangetoond, dat een dergelijk algemeen verbod voor dat doel ontoereikend is .

21 Mitsdien moet de eerste vraag aldus worden beantwoord, dat artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768 zich ertegen verzet, dat een nationale regeling de vermelding verlangt van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de naam van onder de richtlijn vallende cosmetische producten worden genoemd .

De tweede vraag

22 Deze vraag strekt in wezen ertoe, te vernemen of artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn een Lid-Staat verbiedt, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant geproduceerde cosmetische producten, de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld .

23 Uit de bewoordingen van artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn blijkt duidelijk, dat enkel wordt geëist de vermelding van de fabrikant van het cosmetische product of van de persoon die voor het in de handel brengen verantwoordelijk is, voor zover een van beiden in de Gemeenschap is gevestigd .

24 Het is een Lid-Staat derhalve niet toegestaan, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde producten, de in die Lid-Staat gevestigde groothandelaar die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld .

25 Daarbij is niet van belang, dat de Lid-Staat enkel verlangt dat de naam van de groothandelaar na de invoer maar vóór de verkoop aan de consument op de buitenste verpakking wordt aangebracht, zodat de verpakking niet hoeft te worden geopend .

26 Ook een dergelijke verplichting bemoeilijkt de afzet van de producten en vormt daardoor een handelsbelemmering die de richtlijn beoogt weg te nemen .

27 Mitsdien moet op de tweede vraag worden geantwoord, dat artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn een Lid-Staat verbiedt, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde cosmetische producten de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die

voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld .

28 Aangezien de richtlijn een volledige harmonisering van de nationale bepalingen inzake verpakking en etikettering van cosmetische producten tot stand heeft gebracht, behoeft niet te worden geantwoord op de door de verwijzende rechter gestelde vraag over de uitlegging van artikel 30 EEG-Verdrag .

Kosten

29 De kosten door het Koninkrijk Spanje, de Italiaanse Republiek en de Commissie van de Europese Gemeenschappen wegens indiening van hun opmerkingen bij het Hof gemaakt, kunnen niet voor vergoeding in aanmerking komen . Ten aanzien van de partijen in het hoofdgeding is de procedure als een aldaar gerezen incident te beschouwen, zodat de nationale rechterlijke instantie over de kosten heeft te beslissen .

HET HOF VAN JUSTITIE (Zesde kamer), uitspraak doende op de door het Landgericht Koeln bij beschikking van 4 mei 1988 gestelde vragen, verklaart voor recht :

1) Artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768 van de Raad betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake cosmetische producten, verzet zich ertegen, dat een nationale regeling de vermelding verlangt van de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de naam van onder de richtlijn vallende cosmetische producten worden genoemd .

2) Artikel 6, lid 1, sub a, van de richtlijn verbiedt een Lid-Staat, te verlangen dat in het geval van ingevoerde, door een in de Gemeenschap gevestigde fabrikant vervaardigde cosmetische producten de naam van de in die Lid-Staat gevestigde onderneming die voor het in de handel brengen van die producten verantwoordelijk is, op de verpakking, de recipiënt of het etiket wordt vermeld .

Conclusie Advocaat-Generaal Darmon

1 . Het Landgericht Koeln heeft het Hof twee prejudiciële vragen voorgelegd over de uitlegging van richtlijn 76/768/EEG van de Raad van 27 juli 1976 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake cosmetische producten (hierna : richtlijn 76/768). (1)

2 . De feiten zijn als volgt . De Italiaanse firma Provide bestelde bij de Duitse "Firma Eau de Cologne & Parfumerie-Fabrik" (hierna : de Duitse firma) cosmetische producten op basis van vitamine A en D-Panthenol . De Duitse firma garandeerde, dat de goederen in overeenstemming waren met de in Italië geldende wettelijke bepalingen en aldaar in de handel mochten worden gebracht . De firma Provide weigerde de bestelde producten af te nemen, omdat deze niet op de Italiaanse markt mochten worden gebracht . De verpakking en de gebruiksaanwijzing van de betrokken producten vermeldden namelijk, dat deze vitaminen - met name D-Panthenol - bevatten, zonder daarvan de

hoeveelheid aan te geven . Voorts vermeldde zij de Italiaanse importeur niet . Artikel 8, lid 1, van De Italiaanse wet nr . 713 van 11 oktober 1986 (2) (hierna : de Italiaanse wet) bepaalt evenwel, dat op "de verpakkingen, recipiënten of etiketten van cosmetische producten ... de naam of de handelsnaam en de maatschappelijke zetel van de fabrikant of van degene die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen van het cosmetische produkt" en "de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, de reclame of in de naam van het produkt worden genoemd, met uitzondering van de stoffen welke voor de parfumering van het produkt worden gebruikt en van de alcoholhoudende parfumesences", moeten worden vermeld .

3 . Voor het Landgericht Koeln, waar het geschil ingevolge een forumclausule in de tussen de betrokken firma's gesloten overeenkomst diende, stelde de Duitse firma, dat de bepalingen van de Italiaanse wet in strijd waren met richtlijn 76/768 .

4 . De Duitse rechter heeft het Hof daarom twee prejudiciële vragen gesteld, die in wezen erop gericht zijn te vernemen, welke eisen een Lid-Staat inzake de etikettering van cosmetische producten mag stellen om de doeleinden van richtlijn 76/768 te verwezenlijken, en hoe die richtlijn moet worden uitgelegd op het punt van de vermeldingen van de herkomst die op de verpakking van de cosmetische producten moeten voorkomen .

5 . Laat ik onmiddellijk opmerken - en daar verder niet op terugkomen - dat het Hof in deze niet hetzelfde standpunt dient in te nemen als in zaak 244/80 . (3) De bestreden nationale bepalingen hebben de firma Provide er immers toe gebracht, de afname van de bestelde producten te weigeren, waarna haar contractspartij haar voor de in de overeenkomst aangewezen rechter heeft gedaagd wegens niet-nakoming van haar contractuele verplichtingen . Bij soortgelijke feiten, naar aanleiding waarvan het Landgericht Hamburg het Hof een prejudiciële vraag had gesteld over de Belgische wet betreffende het in de handel brengen van margarine, overwoog het Hof reeds, dat gezien de inhoud van de processtukken niet kon worden betwijfeld dat er sprake was van een echt geschil . (4)

6 . Het komt mij evenwel voor dat de gestelde vragen dienen te worden geherformuleerd, daar het Hof zich volgens een vaste rechtspraak, met name aangehaald in het arrest Pretore di Salò,

" in het kader van artikel 177 EEG-Verdrag niet (kan) uitspreken over de verenigbaarheid van een nationale bepaling met het gemeenschapsrecht " . (5)

7 . Het Hof kan evenwel, zoals het reeds vele malen heeft overwogen,

" de nationale rechter met betrekking tot de uitlegging van het gemeenschapsrecht de gegevens verschaffen welke die rechter tot oplossing van het hem voorgelegde probleem in staat stellen " . (6)

8 . Ik zal de twee vragen een voor een onderzoeken .

9 . De eerste vraag betreft artikel 8, lid 1, sub d, van de Italiaanse wet, dat de vermelding verlangt van "de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de stoffen die op de verpakking, in de reclame of in de

naam van het produkt worden genoemd " . Volgens de Italiaanse regering (7) is die bepaling in overeenstemming met artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768, dat de Lid-Staten ertoe verplicht "alle nodige maatregelen (te treffen) om te waarborgen dat bij het etiketteren en het ten verkoop aanbieden van en het maken van reclame voor cosmetische producten de tekst, de benamingen, merken en afbeeldingen of andere al dan niet figuratieve tekens niet worden gebruikt om aan deze producten kenmerken toe te schrijven die deze niet bezitten " . Artikel 6, lid 1, somt op wat de verpakkingen, de recipiënten of etiketten van die producten moeten vermelden . Daartoe behoren niet de kwalitatieve gegevens betreffende de op de etiketten genoemde stoffen . Voorts is het de Lid-Staten ingevolge artikel 7, lid 1, niet toegestaan, het in de handel brengen van producten die beantwoorden aan de voorschriften van richtlijn 76/768, te verbieden of te beperken . De enige uitzondering daarop ligt vervat in artikel 7, lid 2, volgens hetwelk de Lid-Staten kunnen eisen dat bepaalde in artikel 6, lid 1, verplicht gestelde vermeldingen in elk geval in hun landstaal of landstalen zijn gesteld .

10 . De Duitse firma stelt, dat de Italiaanse wet in strijd is met artikel 6, lid 2, van de richtlijn en met artikel 30 EEG-Verdrag . Zij voert daartoe in hoofdzaak aan, dat de verplichting om de kwantitatieve gegevens betreffende de genoemde stoffen te vermelden, het handelsverkeer belemmert, doordat zij tot compartimentering van de markt leidt, en dat aan de dwingende vereisten betreffende de bescherming van de consument even goed kan worden voldaan door een algemeen verbod op etikettering, aanbieding ten verkoop of reclame die tot misleiding kan leiden . De Italiaanse wettelijke regeling is derhalve in strijd met het evenredigheidsbeginsel .

11 . Slechts voor zover richtlijn 76/768 de regels inzake de verpakking en de etikettering van cosmetische producten slechts gedeeltelijk heeft geharmoniseerd, behouden de Lid-Staten de bevoegdheid om maatregelen te nemen die door dwingende vereisten of door de in artikel 36 EEG-Verdrag genoemde gronden worden gerechtvaardigd . Het Hof heeft immers reeds menigmaal overwogen dat

" wanneer met toepassing van artikel 100 EEG-Verdrag door communautaire richtlijnen wordt voorzien in de harmonisatie van de maatregelen die nodig zijn ter bescherming van de gezondheid van mens en dier, en gemeenschappelijke procedures worden ingesteld voor het toezicht op de naleving daarvan, het beroep op artikel 36 niet meer gerechtvaardigd is en de harmonisatierichtlijn het kader vormt waarbinnen de geëigende controles moeten worden uitgevoerd en de beschermende maatregelen moeten worden getroffen " . (8)

12 . Derhalve moet worden onderzocht, of de algemene opzet en de bijzondere bepalingen van richtlijn 76/768 tot een algehele harmonisatie van de regels betreffende de verpakking en etikettering van cosmetische producten hebben geleid .

13 . Lezing van de considerans van de richtlijn lijkt mij tot een bevestigend antwoord te leiden . Na immers in de eerste alinea te hebben overwogen, dat "de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen die in de Lid-Staten van kracht zijn, ... regels voorschrijven voor de etikettering en verpakking van (de produkten)" en in de tweede alinea, dat "de verschillen tussen deze wetgevingen de fabrikanten ... in de Gemeenschap ertoe verplichten, hun produktie te differentiëren naar gelang de Lid-Staat waarvoor deze is bestemd", stelt de gemeenschapswetgever in een vierde alinea vast, dat "het noodzakelijk is op communautair vlak regels vast te stellen die voor ... de etikettering en de verpakking van cosmetische produkten in acht moeten worden genomen ". Die overwegingen hebben hem gebracht tot de belangrijkste bepaling van de richtlijn, namelijk artikel 7, lid 1, volgens hetwelk het de Lid-Staten voortaan niet meer is toegestaan, het in de handel brengen van cosmetische produkten die beantwoorden aan de voorschriften van de richtlijn, te verbieden of te beperken . Die bepaling toont mijns inziens aan, dat het hier gaat om een volledige harmonisatie . Bovendien biedt artikel 12 de Lid-Staten de mogelijkheid het op hun grondgebied op de markt brengen van cosmetische produkten tijdelijk te verbieden, wanneer die produkten, hoewel zij voldoen aan de voorschriften van de richtlijn, gevaar opleveren voor de gezondheid . De Commissie kan de zaak dan ingevolge de artikelen 9, 10 en 12 van de richtlijn voorleggen aan het Comité voor de aanpassing aan de technische vooruitgang van de richtlijnen houdende opheffing van de technische handelsbelemmeringen in de sector cosmetische produkten, en technische aanpassingen voorstellen . De regeling van de richtlijn lijkt dan ook exhaustief; zij maakt het met name mogelijk, snel in te grijpen in situaties waar de bescherming van de gezondheid op het spel staat . Mijns inziens is de betrokken materie - de etikettering en verpakking van cosmetische produkten - volledig geharmoniseerd, zodat de Lid-Staten niet meer kunnen eisen, dat de in de handel gebrachte cosmetische produkten niet in de richtlijn genoemde gegevens vermelden en zich evenmin kunnen verzetten tegen het in de handel brengen van produkten waarop die gegevens ontbreken . Artikel 6, lid 2, beoogt frauduleus handelen te verbieden; het is dus een negatief voorschrift . De Lid-Staten mogen voor de toepassing van die maatregelen dan ook geen positieve voorschriften geven die de intracommunautaire handel op een gebied dat volledig is geharmoniseerd, zouden kunnen belemmeren . Het zou volstrekt paradoxaal zijn, toe te staan dat bepalingen van een richtlijn die het vrije verkeer van cosmetische produkten binnen de Gemeenschap beogen, worden gebruikt om dat vrije verkeer te belemmeren . In een commentaar op richtlijn 76/768 wordt gezegd : "The composition of cosmetics need not be indicated ..." (9)

14 . Evenzo constateerde het Hof in zijn arrest Dansk Denkvit met betrekking tot soortgelijke bepalingen van richtlijn 70/524/EEG van de Raad van 23 november 1970 betreffende toevoegingsmiddelen in de veevoeding (10), dat

" met de richtlijn werd beoogd, de materiële voorwaarden voor de verhandeling van diervoeders ... in hun geheel te harmoniseren, met inbegrip van de kwaliteitscriteria"

en het concludeerde, dat

" de Lid-Staten dus niet langer op nationaal vlak zulke kwaliteitscriteria mochten vaststellen ". (11)

15 . Opgemerkt zij overigens, dat artikel 7, lid 2, volgens hetwelk - zoals wij hebben gezien - de Lid-Staten kunnen eisen dat de verplichte vermeldingen in hun landstaal of landstalen worden gesteld, de enige door de richtlijn toegestane uitzondering vormt op de aldus op het gebied van de verpakking en etikettering van cosmetische produkten tot stand gebrachte harmonisatie . Met andere woorden, de gemeenschapswetgever heeft zelf het enige geval bepaald waarin een Lid-Staat zich tegen het op zijn grondgebied in de handel brengen van produkten die beantwoorden aan de voorschriften van de richtlijn, kan verzetten door te eisen dat de vermeldingen in een bepaalde taal worden gesteld; dat wil dus zeggen, dat de Lid-Staten zich niet tegen het in de handel brengen van ingevoerde produkten kunnen verzetten door andere, niet in de richtlijn genoemde vermeldingen te eisen .

16 . Vermeld zij ten slotte, dat richtlijn 79/112 van de Raad (12) inzake levensmiddelen (hierna : richtlijn 79/112) soortgelijke bepalingen bevat; volgens artikel 2, leden 1 en 2, moet de etikettering van dien aard zijn, dat de koper niet wordt misleid, onder meer ten aanzien van de kenmerken van het levensmiddel . Lid 3 van dat artikel bepaalt evenwel, dat "de verbodsbepalingen of de beperkingen, bedoeld in de leden 1 en 2, eveneens betrekking hebben op de wijze van aanbieding van de levensmiddelen ". (13) Dat de gemeenschapswetgever hier de woorden "verbodsbepalingen of beperkingen" heeft gebruikt, toont wel aan, dat hij niet wenst toe te staan, dat voor het te bereiken doel positieve verplichtingen worden opgelegd . Evenzo bepaalt artikel 2, lid 2, dat "de Raad een niet-limitatieve lijst vaststelt van de beweringen als bedoeld in lid 1, waarvan het gebruik in elk geval moet worden verboden of beperkt ". (14) Ook hier gaat het enkel om maatregelen waarbij een verbod of beperking wordt ingesteld .

17 . Derhalve moet worden geconcludeerd, dat artikel 6, lid 2, dat de Lid-Staten verzoekt, alle nodige maatregelen te treffen om te voorkomen dat bij het ten verkoop aanbieden en het etiketteren van cosmetische produkten aan deze produkten kenmerken worden toegeschreven die deze niet bezitten, de Lid-Staten toestaat, elke presentatie die tot misleiding kan leiden, onder strafbedreiging te stellen, dan wel overeenkomstig 's Hof's arrest De Kikvorsch (15), te verbieden, dat op een produkt bepaalde gegevens worden vermeld, wanneer die gegevens van dien aard zijn, dat zij tot verwarring kunnen leiden en aan die produkten kenmerken toeschrijven die deze niet bezitten . Dit artikel staat hun evenwel niet toe, de harmonisatie op losse schroeven te zetten door te eisen, dat op de verpakking van die produkten gegevens worden vermeld die niet in de gemeenschapsbepalingen worden genoemd .

18 . De in deze door enkele Lid-Staten vastgestelde wetsbepalingen bevatten echter niet dezelfde verplichtingen . Die Lid-Staten hebben de voorkeur gegeven aan een algemeen verbod op elke presentatie of etikettering die tot misverstand kan leiden; soms gaat het om een specifiek verbod speciaal voor cosmetische producten (Bondsrepubliek Duitsland (16), België (17), Luxemburg (18), Nederland (19)), soms om een meer algemeen verbod (Verenigd Koninkrijk (20), Denemarken (21), Portugal (22)).

19 . Het komt mij dan ook voor, dat een wettelijke regeling als de Italiaanse, door te eisen dat de kwantitatieve en kwalitatieve gegevens betreffende de op de verpakking van cosmetische produkten genoemde stoffen worden vermeld, het handelsverkeer tussen de Lid-Staten belemmert, doordat zij tot gevolg heeft, dat het etiket waaronder het produkt in sommige Lid-Staten rechtmatig in de handel is gebracht, moet worden gewijzigd . Die wettelijke regeling leidt tot compartimentering van de markten, hetgeen richtlijn 76/768 juist wil wegwerken .

20 . Het in artikel 6, lid 2, van de richtlijn genoemde doel kon ook met voor de intracommunautaire handel minder beperkende middelen worden bereikt . Een algemeen verbod op elke presentatie of etikettering die tot misleiding van de gebruiker kan leiden, lijkt zonder meer geschikt om zowel de eerlijkheid van de handelstransacties als de bescherming van de consument te waarborgen . Het is immers niet erg waarschijnlijk, dat de doorsneegebruiker van cosmetische produkten weet of een bepaalde op het etiket vermelde stof voor 5 % of voor 0,05 % in de samenstelling van het produkt moet voorkomen om effectief te zijn . Overigens zou een dergelijke maatregel weinig gewetensvolle fabrikanten niet beletten om verzonden kwantitatieve gegevens te vermelden, zodat de bevoegde nationale autoriteiten, om de volledige uitvoering van artikel 6, lid 2, van richtlijn 76/768 te verzekeren, de betrokken produkten zouden moeten analyseren om het bedrog te kunnen ontdekken . Zoals gezegd, hebben de meeste Lid-Staten geopteerd voor een algemeen verbod en vooralsnog lijkt dit niet ontoereikend voor het beoogde doel .

21 . Ten slotte heeft het Hof weliswaar overwogen, dat " (de) bescherming van de eindverbruikers ook een verbod (kan) omvatten om op een produkt bepaalde gegevens te vermelden, vooral wanneer de gegevens door de verbruiker kunnen worden verward met andere in de nationale regeling voorgeschreven gegevens" (23),

maar het heeft niet toegelaten, dat daarvoor een positieve verplichting wordt opgelegd .

22 . Mijns inziens staan de artikelen 6 en 7 van richtlijn 76/768 derhalve in de weg aan een nationale regeling als de onderhavige .

23 . De tweede vraag van de verwijzende rechter betreft artikel 8, lid 1, sub a, van de Italiaanse wet, volgens hetwelk de naam of de handelsnaam en de maatschappelijke zetel van de fabrikant of de voor het in de handel brengen verantwoordelijke persoon op de verpakking, de recipiënt of het etiket van cosmetische produkten moet worden vermeld .

24 . Die bepaling beoogt de omzetting in Italiaans recht van artikel 6, lid 1, sub a, van richtlijn 76/768, volgens hetwelk "de naam of de handelsnaam en het adres of de maatschappelijke zetel van de in de Gemeenschap gevestigde fabrikant of persoon die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen van het cosmetische produkt" (24), moeten worden vermeld .

25 . Circulaire nr . 1 van de Italiaanse minister van Volksgezondheid van 2 februari 1987 (25) bepaalt evenwel, dat genoemd artikel van de Italiaanse wet moet worden geacht betrekking te hebben op de vermelding van de Italiaanse producent of van de persoon die verantwoordelijk is voor het in Italië in de handel brengen van het produkt .

26 . Mijns inziens kan de desbetreffende bepaling van de richtlijn niet aldus worden uitgelegd, dat zij een dergelijke eis toestaat . Artikel 6, lid 1, sub a, eist immers enkel de vermelding van de fabrikant of van degene die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen in de Gemeenschap, en niet in een bepaalde Lid-Staat . Richtlijn 79/112 inzake levensmiddelen, die soortgelijke bepalingen bevat in artikel 3, lid 1, sub 2, bepaalt uitdrukkelijk (artikel 3, lid 2), dat de Lid-Staten in afwijking van lid 1, "de nationale voorschriften (mogen) handhaven krachtens welke de fabricage - of de verpakkingsinrichting, voor wat hun nationale productie betreft, verplicht moet worden aangeduid" . Een dergelijke afwijking komt in richtlijn 76/768 niet voor .

27 . Bovendien omschrijft artikel 3, lid 2, van richtlijn 85/374/EEG van de Raad (26) inzake de aansprakelijkheid voor door produkten veroorzaakte schade, de importeur als degene die een produkt in de Gemeenschap invoert . Die richtlijn is onder meer van toepassing op cosmetische produkten . Het gaat er in feite om, algemeen, zowel ten aanzien van de voorwaarden voor het in de handel brengen als ten aanzien van de regels voor de aansprakelijkheid, de handelstransacties tussen de Lid-Staten te beschouwen als transacties binnen een gemeenschappelijke markt en derhalve enkel de identiteit van degene die het produkt op de gemeenschappelijke markt brengt, in aanmerking te nemen .

28 . In haar schriftelijke opmerkingen stelt de Italiaanse regering met een beroep op de wijzigingsbepalingen van circulaire nr . 22 van 13 mei 1987 (27), dat "de premisse waarop de tweede prejudiciële vraag berust, uit de Italiaanse regeling is verdwenen" . (28)

29 . Die tweede circulaire laat eenvoudigweg toe, dat de naam van de onderneming die verantwoordelijk is voor het in Italië in de handel brengen, later - maar vóór de verkoop aan het publiek - op de verpakking van het produkt wordt aangebracht . Richtlijn 76/768, die een algehele harmonisatie van de regels voor het in de Gemeenschap in de handel brengen van cosmetische produkten tot stand heeft gebracht, eist evenwel niet, dat degene die verantwoordelijk is voor het in de handel brengen in de verschillende Lid-Staten, wordt vermeld . Een dergelijke verplichting, die de verhandeling van die produkten bemoeilijkt, leidt tot distorsie van de mededinging tussen ondernemingen in de Gemeenschap, hetgeen de richtlijn juist wil wegwerken .

30 . Een beroep op het arrest van het Hof van 11 mei 1989 is vergeefs, aangezien het Hof daarin vaststelde, dat

" een eenzijdig vastgestelde maatregel die de intracommunautaire handel belemmert, ... uit hoofde van genoemde verdragsbepalingen enkel (kan) zijn gerechtvaardigd, wanneer ter zake van de betrokken materie geen communautaire regeling is vastgesteld ". (29)

31 . Mitsdien geef ik het Hof in overweging, voor recht te verklaren :

"De artikelen 6, leden 1 en 2, en 7, lid 1, van richtlijn 76/768 van de Raad van 27 juli 1976 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake cosmetische produkten, moeten aldus worden uitgelegd, dat zij een Lid-Staat niet toestaan, het in de handel brengen van cosmetische produkten afhankelijk te stellen van de verplichting om op de verpakking, de recipiënt of het etiket daarvan gegevens te vermelden die niet in artikel 6, lid 1, zijn bedoeld, met name de kwalitatieve en kwantitatieve gegevens betreffende de op de verpakking, in de reclame of in de naam van dat produkt genoemde stoffen, alsook, voor ingevoerde produkten, de naam of de handelsnaam en het adres of de maatschappelijke zetel van degene die verantwoordelijk is voor het in de Lid-Staat in de handel brengen van het produkt ."

---

(1) PB 1976, L 262, blz . 169 .

(2) Houdende uitvoeringsbepalingen van de richtlijnen van de Europese Economische Gemeenschap betreffende de produktie en de verkoop van cosmetische produkten (Gazzetta Ufficiale della Repubblica Italiana van 30.10.1986, Serie Generale, nr . 253, blz . 3) .

(3) Arrest van 16 december 1981, zaak 244/80, Foglia/Novello II, Jurispr . 1981, blz . 3045 .

(4) Arrest van 10 november 1982, zaak 261/81, Rau, Jurispr . 1982, blz . 3961, r.o . 9 .

(5) Arrest van 11 juni 1987, zaak 14/86, Jurispr . 1987, blz . 2545, r.o . 15; zie ook het arrest van 9 oktober 1984, gevoegde zaken 91 en 127/83, Heineken, Jurispr . 1984, blz . 3435 .

(6) Arrest van 13 maart 1984, zaak 16/83, Prantl, Jurispr . 1984, blz . 1299, r.o . 10; zie ook het arrest van 18 februari 1987, zaak 98/86, Mathot, Jurispr . 1987, blz . 809, r.o . 6 .

(7) Opmerkingen van de Italiaanse regering, blz . 5 van de Franse vertaling .

(8) Arrest van 5 oktober 1977, zaak 5/77, Tedeschi, Jurispr . 1977, blz . 1555, r.o . 35; zie ook de arresten van 5 april 1979, zaak 148/78, Ratti, Jurispr . 1979, blz . 1629, r.o . 36; van 8 november 1979, zaak 251/78, Denkavit, Jurispr . 1979, blz . 3369, r.o . 14; van 3 oktober 1985, zaak 26/84, Commissie/Duitsland, Jurispr . 1985, blz . 3097, r.o . 25 .

(9) Kraemer, L . : "EEC Consumer Law", serie Droit et Consommation, 1986, nr . 191, blz . 143 .

(10) PB 1970, L 270, blz . 1 .

(11) Arrest van 14 juni 1988, zaak 29/87, Jurispr . 1988, blz . 2965, r.o . 16 .

(12) Richtlijn van 18 december 1978 betreffende de onderlinge aanpassing van de wetgevingen der Lid-Staten inzake etikettering en presentatie van levensmiddelen bestemd voor de eindverbruiker alsmede inzake de daarvoor gemaakte reclame (PB 1979, L 33, blz . 1) .

(13) Eigen cursivering .

(14) Eigen cursivering .

(15) Arrest van 17 maart 1983, zaak 94/82, Jurispr . 1983, blz . 947, r.o . 12 .

(16) Kosmetik-Verordnung BGBl . I, blz . 1082 .

(17) Koninklijk Besluit van 10.5.1978, Belgisch Staatsblad van 1.9.1978 .

(18) Règlement grand-ducal du 24.10.1978 relatif au produits cosmétiques, M . A . 1978, blz . 1936 .

(19) Koninklijk Besluit van 3.4.1980, Stbl . 256 .

(20) Trade Descriptions Act 1968 .

(21) Wet nr . 574 van 26.8.1987 op de chemische stoffen .

(22) Wetsdecreet van nr . 28-84 van 20.1.1984 .

(23) Zaak 94/82, reeds aangehaald, r.o . 19, eigen cursivering .

(24) Eigen cursivering .

(25) Gazzetta Ufficiale nr . 44, van 23.2.1987 .

(26) Richtlijn van 25.7.1985 betreffende de onderlinge aanpassing van de wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen der Lid-Staten inzake de aansprakelijkheid voor produkten met gebreken (PB 1985, L 210, blz . 29) .

(27) Gazzetta Ufficiale nr . 126 van 2.6.1987 .

(28) Blz . 7 van de Franse vertaling .

(29) Zaak 25/88, Bouchara, Jurispr . 1989, blz . 1105, r.o . 12 .
